

2018-10-25

452-3358-2018

Avdelningen för Samhälls-
utveckling
Martin Petersson
010-2240130

Justitiedepartementet

10333 Stockholm

Svar på Justitiedepartementets remiss: En effektivare kommunal räddningstjänst (SOU 2018-:54)

Länsstyrelsernas underlag för yttrande över betänkandet ”En effektivare kommunal räddningstjänst” SOU 2018:54

Den 17 februari tillsatte regeringen en utredning av den kommunala räddningstjänsten. Till utredare utsågs Jan-Åke Björklund. Av utredningsdirektiven framgår följande: Utredaren ska analysera och föreslå hur dessa verksamheter ska kunna bedrivas på ett mer likvärdigt, effektivt och säkert sätt. En del av uppdraget innebär att utredaren ska analysera och lämna förslag till hur kommunerna ska få bättre förutsättningar att rekrytera deltidsanställda brandmän. Utredaren ska vidare undersöka och utarbeta förslag till hur kommunernas samverkan på räddningstjänstområdet kan förstärkas, utvecklas och bli mer enhetlig, såväl inbördes som med samhällets övriga hjälporgan, dvs. polisen, ambulanssjukvården och den statliga räddningstjänsten samt andra relevanta aktörer på området, till exempel organiserade frivilliga. Dessutom ska utredaren analysera och föreslå hur statens stöd till och tillsyn över kommunernas brandförebyggande verksamhet och räddningstjänst kan förstärkas, utvecklas och förtydligas.

Utredningen lades fram den 19 juni 2018 och innehåller en rad förslag om hur den kommunala räddningstjänsten kan förbättras, bland annat med avseende på styrning och organisering, brandförebyggande verksamhet, personal och utbildning, räddningsinsatser och kommunal samverkan samt statens stöd och tillsyn.

Länsstyrelsens övergripande synpunkter

Utredningen innehåller många bra och konstruktiva förslag som kan leda till effektiviseringar i kommunal räddningstjänst. Länsstyrelsen anser dock att det är mycket problematiskt att utredningen inte har beaktat länsstyrelsernas roll varken i rådande krisberedskapssystem eller pågående totalförvarsplanering. Därmed finns stora brister i utredningens förslag. Länsstyrelsen avstyrker utredarens förslag om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ska ta över möjligheten för länsstyrelserna att överta ansvaret för den kommunala räddningstjänsten, liksom utredarens förslag om att överföra tillsynen över den kommunala räddningstjänsten till MSB.

2018-10-25

452-3358-2018

Länsstyrelsernas roll i krisberedskapen har inte beaktats

Länsstyrelserna har enligt förordning ett omfattande ansvar för hantering av samhällsstörningar och kriser i respektive län. Länsstyrelserna har det geografiska områdesansvaret för krisberedskapen och ska bland annat hålla en uppdaterad lägesbild och samordna arbetet med krisberedskap inom länet. I samband med samhällsstörningar som sker i länet ska länsstyrelsen omgående upprätta en ledningsfunktion för samordning och information. Att länsstyrelserna upprättar ledning och stab i samband med samhällsstörningar är vanligt förekommande. Det kan vara allt från händelser likt de sommaren 2018 eller stormar, översvämningar, epizootier eller vattenbrist. Ett stort antal specialister/kompetenser från olika kompetensområden ingår i krisorganisation vid länsstyrelserna såsom exempelvis ledning och stabspersonal, geografisk information, veterinärer, jurister, miljöexperter, naturvårdsbränning, naturvårdare, agronomer, kommunikatörer etc.

Länsstyrelserna har uppgifter att vara sammanhållande för krisberedskapen under en kris men också före och efter. Exempelvis finns regionala råd för krisberedskap och skydd mot olyckor i alla län. Dessa råd har som uppgift att stödja aktörer regionalt och att säkerställa nödvändig samordning. Erfarenhet och forskning visar att en effektiv och redundant hantering av kriser och stora olyckor gynnas av lokal- och personkännedom. Länsstyrelserna arbetar kontinuerligt och strukturerat för att de olika aktörernas roller måste vara inövade, kända och accepterade.

Ett bärande argument i utredningen har varit att göra stora och omfattande räddningsinsatser mer effektiva. Vid stora och omfattande räddningsinsatser föreligger nästan alltid, så som beskrivit ovan, en parallell krishantering bland många av samhällets aktörer. Inte minst har sommarens skogsbränder tydligt visat hur räddningsinsatser är en del i en större krishantering i samhället. Utredningen har inte beaktat samspelet mellan krishanteringen och själva räddningsinsatsen i betänkandet. Länsstyrelsen menar att detta är en brist i utredningen och att flera övervägande främst kring statens roll hade blivit annorlunda om detta hade beaktats. Vidare anser länsstyrelsen att det inte är befogat att särbehandla just räddningstjänst i krisberedskapssystemet med de tydliga nivåerna lokalt, regionalt och nationellt.

Länsstyrelsernas roll i totalförvarsplanering och räddningstjänst under höjd beredskap har inte beaktats

Länsstyrelsen är den högsta regionala totalförvarsmyndigheten och ansvarar för att regional planering av totalförsvaret samordnas och inriktas. Kommunal räddningstjänst har en mycket viktig roll i det civila försvaret och den kommunala räddningstjänsten utgör en central organisation på det lokala planet.

Att utredningen inte haft uppdraget att beakta räddningstjänst under höjd beredskap gör att utredningen inte har något värde för ett av nationens viktigaste utvecklingsuppdrag, totalförvarsplaneringen. Länsstyrelserna anser att det är viktigt att det finns ett redundant sammanhängande system från vardag till höjd beredskap. Under och inför ett väpnat angrepp och höjd beredskap kan många samtidiga stora räddningsinsatser förväntas. Det är därför viktigt att ett system med god förmåga att hantera stora händelser så väl lokalt som regionalt och nationellt upprätthålls. I totalförvarsplaneringen är redundans och robusthet i ledningssystemen centralt, ett perspektiv som inte har beaktats i utredningen.

2018-10-25

452-3358-2018

Länsstyrelserna bör ha kvar möjligheten att ta över ansvaret för kommunal räddningstjänst

Mot bakgrund av länsstyrelsernas nyckelroll i den nationella krisberedskapen delar Länsstyrelsen inte utredarens förslag om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ska ta över möjligheten för länsstyrelserna att överta ansvaret för den kommunala räddningstjänsten och där med möjlighet att överta ansvaret för räddningsinsatser. Länsstyrelsen anser att räddningstjänst är en del i krishanteringen och där med viktigt att det följer strukturen med geografiskt områdesansvar. Detta blir särskilt viktigt kopplat till kommunernas uppdrag i totalförsvaret och länsstyrelsernas uppdrag som högsta civila totalförsvarsmyndighet.

Det finns en tydlig koppling mellan ansvaret för räddningstjänst vid kärnteknisk olycka och övertagande av kommunal räddningstjänst, ansvaren bör hänga ihop på samma myndighet.

Det kan konstateras att utredaren endast dragit erfarenhet från ett tillfälle avseende länsstyrelsernas förmåga, skogsbranden i Västmanland 2014. Länsstyrelsen kan konstatera att förmågan har utvecklats avsevärt sedan 2014 vilket särskilt visade sig i hanteringen av skogsbranden i Gävleborgs län 2018.

Tillsynen över den kommunala räddningstjänsten bör vara kvar hos Länsstyrelserna

Länsstyrelsen delar inte utredarens förslag om att överföra tillsynen över den kommunala räddningstjänsten till MSB. Länsstyrelsen instämmer i att tillsynen kan utvecklas och förbättras men ser stora nackdelar i att lyfta bort tillsynen från det breda uppdrag som Länsstyrelsen har regionalt inom tillsyns- och beredskapsområdet, så som granskning av räddningstjänst vid Sevesotillsyn, räddningstjänst vid kärnteknisk olycka, beslut om farlig verksamhet, eldningsförbud och skogsbrandsbevakning, samt överklagningsinstans för kommunal tillsyn. Om tillsynsuppgiften tas bort från Länsstyrelserna skapas otidighet i ansvarsfördelningen och den regionala kompetensuppbyggnaden försvåras. Länsstyrelsen välkomnar förstärkt tillsynsvägledning från MSB. En negativ konsekvens av förslaget som länsstyrelserna även kan se är att viktig kunskap om lokala och regionala förhållanden kan gå förlorad med en centraliserad tillsynsorganisation. Det kommer att behöva byggas upp en organisation för regional tillsyn inom MSB samtidigt som länsstyrelserna även fortsättningsvis kommer att behöva ha kompetensen för de ovan nämnda uppgifterna. Länsstyrelsen anser även att det blir problematiskt ur ett överklagandeperspektiv. Problemet kan uppstå när en kommun överklagar ett tillsynsbeslut från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, vilken utgör den enda statliga expertinstansen inom området.

Övriga synpunkter och synpunkter i detalj

Bra med fortsatt målstyrning och handlingsprogram

Länsstyrelsen ser positivt på att målstyrning och handlingsprogrammen blir kvar. Det är även en klok insikt att styrningen av räddningstjänstverksamheten och den olycksförebyggande verksamheten i en kommun har olika behov av styrning. Att de operativa handlingsprogrammen genom förslaget styrs upp i sin utformning är positivt för såväl sammanhållen planering som för tillsynsverksamheten. Att regleringen av de olycksförebyggande handlingsprogrammen möjliggör att de utformas och harmoniseras mot kommunens övriga styrdokument är positivt och nödvändigt för att få ett effektivt olycksförebyggande arbete i kommunerna. Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning om att särregleringen av hur handlingsprogrammen ska antas kan tas bort då detta redan regleras i annan lagstiftning. Det är dock viktigt att handlingsprogrammen,

2018-10-25

452-3358-2018

särskilt det olycksförebyggande, antas varje mandatperiod för att det ska kunna utgöra drivkraften i kommunernas arbete. Hela konstruktionen med att kommunernas olycksförebyggande regleras i ett dokument som mest berör räddningstjänstförvaltningen är dock problematiskt. Likaså att de flesta bestämmelserna i författningen berör brand som risk, men att handlingsprogrammen avser hela kommunens olycksförebyggande verksamhet. Länsstyrelsen anser att dessa frågor inte har beaktats i utredningen.

Länsstyrelsen delar utredningens förslag att kravet på skriftlig redogörelse för brandskyddet tas bort då åtgärden inte har haft önskad effekt. Förslaget om föreskrifter om kommunernas tillsyn över enskilda samt möjligheten att ta ut tillsynsavgift är positivt. Hela konstruktionen med att kommunernas olycksförebyggande regleras i ett dokument som mest berör räddningstjänstförvaltningen är dock problematiskt. Likaså att de flesta bestämmelserna i författningen berör brand som risk, men att handlingsprogrammen avser hela kommunens olycksförebyggande verksamhet. Länsstyrelsen anser att dessa frågor inte har beaktats i utredningen.

Länsstyrelsen är positiv till införandet av ett övergripande mål inom det förebyggande området. För att målet ska få effekt krävs emellertid förtydliganden om hur målet ska tolkas och följas upp. Annars riskerar målet att inte få någon effekt.

Bra med tydligare roller och nomenklatur

Att räddningschefens roll förtydligas i förhållande till räddningsledarens och att räddningschefen tydligt ansvarar för verksamheten såväl under beredskapstid som vid räddningsinsats är positivt. Vidare anser länsstyrelsen att inget särskilt krav på samverkan mellan räddningstjänster behöver införas i författningstext, existerande skrivningar räcker om tillämpningen förtydligas. Länsstyrelsen är positiv till större geografiska samarbetsområden för räddningstjänst, men anser att sådana områden bör harmoniseras mot andra viktiga aktörer inom krisberedskapssystemet och totalförsvaret.

Det nya behörighetskravet för räddningschefen borgar för en mer enhetlig struktur kring räddningstjänstens högsta tjänstemannaledning. Dagens system medför risk för otydlighet kring det yttersta ansvaret då räddningschefsrollen är otydligt definierad. Undantag från kravet på kommunal anställning för inledande åtgärder i räddningsinsatsen och som kan utföras av andra än kommunens anställda räddningspersonal är positivt och kommer kunna leda till tidigare insatser och därmed avbruten skadeutveckling vid flertalet olyckstyper.

Länsstyrelsen ser positivt på att räddningstjänsterna samarbetar kring ledningsorganisationer och att samverkan kan ske i större kluster men vill dock tillägga att samverkan med länsstyrelserna i dessa kluster är en nödvändighet utifrån länsstyrelsens geografiska områdesansvar.

Förskrivningsrätten som föreslås för MSB kring nomenklatur, märkning av personal och resurser är ytterligare exempel som underlättar samverkan vid omfattande händelser.

Bra rekryteringsåtgärder, men för lite kring mångfald och jämställdhet

Länsstyrelsen ser positivt på utredningens förslag inom området personal och utbildning. Förslagen som syftar till att öka möjligheten att rekrytera deltidsbrandmän är positiva och nödvändiga. Dock anser länsstyrelsen att utredningen skulle ha kunnat lyft fram frågorna kring jämställdhet och mångfald på ett tydligare sätt.

2018-10-25

452-3358-2018

Effektivare olycksförebyggande räddningstjänst

Att inte utredning omfattar effektivare räddningstjänst inom olycksförebyggande verksamhet ser Länsstyrelsen Blekinge som en brist.

Utredningen benämns en effektivare räddningstjänst. Länsstyrelsen Blekinge vill påvisa att utredning och dess direktiv inte tagit hänsyn till mål med lagstiftning (2003:778) om skydd mot olyckor

I kap 3 står följande

Förebyggande verksamhet

1 § För att skydda människors liv och hälsa samt egendom och miljön skall kommunen se till att åtgärder vidtas för att förebygga bränder och skador till följd av bränder samt, utan att andras ansvar inskränks, verka för att åstadkomma skydd mot andra olyckor än bränder.

Ett exempel

Mellan 2006 och 2015 omkom i genomsnitt 110 personer per år i bränder. I trafiken omkom 153 personer under 2017, detta enligt statistik från MSB och Transportstyrelsen.

Detta är de två typhändelser där kommunal räddningstjänst i dag främst fokuserar och bedriver sin övnings, operativa samt utbildningsverksamhet. Det är dock i andra olyckstyper som det kommer avsevärt fler människor.

1153 personer omkom i suicid (självmod), som är näst vanligaste dödsorsaken för män mellan 45–64 år. Denna olyckstyp orsakar ej sällan även stora störningar i kollektiv och biltrafik och är ur ett helhetsperspektiv för samhället mycket kostsam.

1000 personer omkommer i fallolyckor varje år (statistik från socialstyrelsen och folkhälsomyndigheten).

Att kommunal räddningstjänst har mer fokus på operativ förmåga än att arbeta ur ett förebyggande perspektiv tillsammans med andra aktörer torde för utredningen inte vara okänt. Det råder också fortfarande en kultur där inte förebyggande räddningstjänst har lika stor status eller är attraktionsvärde för de som söker sig till yrket.

Räddningstjänsten får ofta mer uppmärksamhet då de är snabbt på plats enligt körtidsanalys, gentemot de få kommunala räddningstjänster som aktivt arbetar tillsammans med övriga förvaltningar, aktörer tillsammans olycksförebyggande med resultat.

Framgångsfaktorer är när räddningstjänsten anser sig vara en del av kommunen/erna och inte en fristående verksamhet, samt där samverkan sker med övriga förvaltningar så som omsorg, skola, samhällsbyggnad.

Länsstyrelsen är idag den regionala myndighet som har möjlighet att bedriva tillsyn på kommunal räddningstjänst, följa upp kommunal krishantering samt även ge stöd ur ett helhetsperspektiv. Ett resultat efter användning av rätt verktyg och kompetens kan vara att färre omkommer i olyckor.

2018-10-25

452-3358-2018

MSB:s nuvarande tillsynsverksamhet

Att inte utredning granskat eller kommenterat i sin utredning hur MSB:s befintliga tillsynsverksamhet enligt LSO bedrivs ser Länsstyrelsen Blekinge som en brist.

MSB har idag ett tillsynsansvar enligt LSO på Länsstyrelsen. För att bedriva effektiv, kontinuerlig samt samordnad tillsyn krävs en tillsynsplan. Länsstyrelsen i Blekinge med flera andra län, övriga myndigheter har en sådan. Vid vår kontakt med den enhet som genomför tillsyn hos MSB, framgår det att det inte finns någon plan för tillsyn av Länsstyrelsen i dagsläget. Att också efterfrågad tillsynsvägledning för Länsstyrelsens tillsyn av kommunal räddningstjänst, som MSB ska tillhandahålla saknas framgår från gemensamt svar ovan.

Länsstyrelsernas förslag till statens stöd och tillsyn kan utvecklas

Länsstyrelserna vill framföra följande alternativa förslag till utredningens förslag avseende statens stöd och tillsyn.

MSB ska främja efterlevnaden av LSO på nationell nivå och utöva tillsyn över statliga myndigheter om ingen annan gör det. Vidare ska MSB ta fram stöd på nationell nivå som länsstyrelser och kommuner kan använda i utvecklingen av räddningstjänsten.

En tillsynsvägledning för länsstyrelsernas tillsyn över kommunerna tas fram av MSB, en sådan vägledning saknas i dag och har efterfrågats länge.

Länsstyrelsen behåller tillsynen över kommunerna och den räddningschefsbehörighet som förelås i utredningen skulle kunna utgöra en tydlig kompetensprofil för länsstyrelsens tjänstemän som ansvarar för tillsynen över kommunerna. Länsstyrelserna samarbetar om sådan expertkompetens som faktiskt redan idag finns inom länsstyrelseorganisationerna. I en framtid kan en eventuell högre regional nivå vara en lämplig organisatorisk nivå för tillsynsexperten.

MSB har till utredningen framfört att man behöver mer än dubbelt så stor organisation som länsstyrelserna idag redovisar för uppgiften. En motsvarande ökning av resurser som utredning föreslår att MSB får tillförs länsstyrelserna vilket möjliggör en kraftigt ökad kvalitet i tillsynen. Enligt utredningens förslag ska kommunerna kunna föreläggas att åtgärda brister med vite, ett förslag som kommer att kunna ge god effekt av den genomförda tillsynen.

Detta alternativa förslag skulle leda till följande effekter:

- Ökad kvalitet på tillsynen uppnås
- Tillsynen över kommunerna sker hos den statliga aktör som har bäst kontroll på de lokala förhållanden som den kommunala räddningstjänsten ska planeras utifrån
- Nivåerna centralt, regionalt och lokalt bibehålls
- Räddningstjänstfrågor hålls ihop med arbetet inom krisberedskap och civilt försvar
- MSB:s nationella expertroll blir tydlig och möjliggör att MSB även kan vara instans för överklagande av länsstyrelsernas tillsyn
- Den dubbling av kompetens som krävs både hos MSB och länsstyrelserna till följd av uppdelade uppgifter enligt betänkandet undviks

Länsstyrelserna är helt överens om att önskad effektivare tillsyn inom LSO kan uppnås utan att grundprinciperna med lokal, regional och central nivå i krisberedskapssystemet och totalförsvarsplaneringen behöver förändras. På sätt får hela landet en effektivare räddningstjänst som en naturlig del i vår samlade krisberedskap och vårt civila försvar.

2018-10-25

452-3358-2018

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av Landshövding Sten Nordin med räddningstjänsthandläggare Martin Petersson som föredragande.

Så här hanterar vi dina personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.